

EL CATALÀ DELS XÒUMANS. EMPATIA LINGÜÍSTICA AMB EL RECEPTOR

I. CARACTERÍSTIQUES DELS PROGRAMES TELEVISIUS D'ENTRETENIMENT ADREÇATS AL JOVENT

És evident que, des que la televisió va aparèixer en les nostres vides, els continguts i els formats que utilitza han canviat substancialment. De formats uniformes, poc segmentats i poc polivalents, s'ha passat a una profusió de formats híbrids, polimorfes, intertextuals i canviants. Però, més enllà d'aquesta variació formal, el mitjà audiovisual ha patit un canvi molt més profund que n'ha afectat la funció mateixa, l'objectiu primer.

Inicialment, la televisió tenia un caire educatiu, formador i, evidentment, informatiu. Es tractava del que Mehl (1992) anomena una televisió «missatgera», adreçada a transmetre informació i a fer reflexionar sobre realitats que no eren conegudes de manera directa pels teleespectadors. Potser era més aviat una televisió «finestra», oberta al món i al coneixement. Actualment, en canvi, som davant d'un auge de la televisió «relacional», que posa en contacte individus, que parla en primera persona, que no fa referència a res que no sigui allò que mostra, que cohesionava els espectadors com una «gran família». Potser es tracta més aviat d'una televisió mirall, amb què els teleespectadors s'identifiquen i en què es reconeixen, mentre cerquen una interpretació coherent de la seva pròpia conducta i del capteniment del grup.

Per això, els programes anomenats d'entreteniment, tots aquells que no entren en la categoria d'informatius, reben una gran atenció per part dels directius de les cadenes i són mimats amb vista a atreure grans índexs d'audiència. En aquest apartat, hi anirien programes tan diferents com les telesèries de producció pròpia, de l'estil de *Majoria absoluta*, o aliena (*Som així*), els concursos, del tipus *Amor a primera vista*, o els magazines, com *La columna*. No se'n podrà parlar, doncs, en general, perquè es diferencien notablement en les formes i els continguts. Tan sols tenen en comú l'objectiu de fer passar una estona agradable al públic que els segueix, de permetre-li desconnectar de la vida quotidiana en alguns moments de descans.

En aquest grup de programes, però, s'han donat les innovacions més originals pel que fa a recursos i estratègies. I s'hi ha permès el sorgiment d'un tipus de professional d'una gran capacitat comunicativa, amb un gran poder d'adhesió i de popularitat (Júlia Otero, Miquel Calzada, Andreu Buenafuente, M. Pau Huguet, Joaquim M. Puyal...).

Els programes d'entreteniment, segons Calabrese (1987), comparteixen diverses línies d'actuació:

- a) Converteixen qualsevol material extratelevisiu en espectacle televisiu. Hi trobem fets polítics, mediàtics, i socials en general, representats i espectacularitzats.
- b) Imposen la conversa com a espectacle per excel·lència. Hi sentim veus diverses que s'increpen, discuteixen i s'interrelacionen emotivament.
- c) Formalitzen un veritable *prêt-à-parler*, amb referències al telespectador contínues. Usen tàctiques que marquen la solidaritat, cerquen la complicitat i cohesionen l'audiència.
- d) Fan que la funció fàtica sigui la predominant. El manteniment del contacte és la primera font d'entreteniment; per això s'hi empen tots els trucs orientats a no trencar mai el fil imperceptible que uneix el comunicador o l'actor i el telespectador.
- e) Estableixen com a condició *sine qua non* l'efecte «en directe» (real o fals).¹ La immediatesa real o la pseudoimmediatesa són un valor fonamental per marcar una proximitat molt més «mediatitzada» que el cara a cara però molt més afavoridora de l'eficàcia i la densitat comunicativa.

Per fer que el telespectador s'integri, en qualsevol moment, en la representació configurada pel mitjà, aquest usa fenòmens de projecció que permeten que l'espectador s'hi identifiqui. El xòuman, per exemple, mira de posar-se al màxim en el lloc del públic, perquè retroactivament el públic s'hi identifiqui en la mateixa mesura.

Si es té en compte el que diu Lindloff (1988) de les *comunitats interpretatives* (és a dir, que són agrupacions socials d'individus, constituïdes per un conjunt d'interessos, de finalitats i d'objectius determinats, i que comparteixen la interpretació dels fets), s'haurà de reconèixer que el jovent és una veritable comunitat interpretativa.

Els components d'una comunitat interpretativa gaudeixen junts quan, en rebre un text determinat, comparteixen necessitats i expectatives en relació a allò que hi diu. El jovent actuarà, per tant, com una comunitat interpretativa ben diferenciada, que exigirà un seguit de concessions a l'hora d'escollir un conductor i de consumir un producte: la seva adhesió a canvi de la seva identificació.

Però, si fa unes dècades aquesta identificació es basava sobretot en la manera de pensar, en la ideologia («sóc allò que crec»); ara es fonamenta en una estètica

1. D'aquí la presència del públic al plató, com a veritable representant de tots els telespectadors. O la inclusió d'un personatge crític, que interpel·la directament el xòuman.

expressiva («sóc allò que semblo»), mitjançant el vestit, la música, el menjar, els llocs d'esbarjo i, evidentment, el llenguatge.

I, com que aquest jovent es troba atrapat en l'univers de l'emotivitat, de l'activitat lúdica que recorre més al món dels sentiments que no pas al món de la raó, les formes culturals i lingüístiques pateixen una devaluació notable amb vista a una comunió lingüística més gran dels implicats.

Tanmateix la raó que fa que els joves actuïn així és força evident. En la lluita per desmarcar-se de l'etapa que ja han abandonat, la infantesa, i de la que encara no han assolit, l'edat adulta, posen en funcionament formes lingüístiques marginals, secundàries i fins i tot grolleres, amb referències sexuals i escatològiques.

És segurament per això que els programes que s'hi volen adreçar directament, que els volen seduir, se sotmeten en gran mesura al mateix procés, amb vista a establir-hi una solidaritat de codi.

2. EL XOU *UNA ALTRA COSA*

Una altra cosa és un programa d'entreteniment produït per TVC i El Terrat;² s'emet per TV3 i és conduït per Andreu Buenafuente, que disposa de set col·laboradors fixos. Al llarg del programa, hi ha entrevistes, espais musicals, espectacles més o menys grotescos, però, sobretot, hi domina la paròdia mediàtica i política d'actualitat, que denota una actitud progressista i militant.

El format segueix, a grans trets, les pautes següents:

- a) preàmbul: Andreu Buenafuente o algun altre dels seus col·laboradors (que pot adoptar l'aspecte i el discurs d'algun personatge públic) presenta el programa.
- b) caràtula del programa: seqüències de l'autocar en marxa on viatgen Buenafuente i els seus col·laboradors habituals. La càmera s'atura breument i successivament sobre cadascun d'ells, a tall de presentació: Palomino, Eduard Soto, David Fernández, Sebas, Mònica Pérez, Santi Millan, Toni Albà, Fermí Fernàndes i Andreu Buenafuente. A continuació apareixen els altres títols de crèdit dels professionals i tècnics implicats en el programa.
- c) monòleg d'Andreu Buenafuente (uns 10') sobre temes d'actualitat tractats en clau satírica.
- d) petits diàlegs amb els personatges col·laboradors habituals: Carlitos, Narcís Reyerta, Ramon, Sebas, Mario Olivetti. Intervenció del provocador, assegut entre el públic.
- e) paròdia de programes televisius de gran difusió, des d'informatius, a publicitat, xous telescombraries, etc. Buenafuente sol parodiar també el presentador de cada programa. S'hi sol incloure una entrevista amb un personatge fingit per un dels col·laboradors (Pedro Almodóvar, Joan Pau II, doblador...).

2. El títol *Una altra cosa* remet al programa anterior *La cosa nostra*, portat pel mateix conductor, Andreu Buenafuente.

- f) número musical i entrevista.
- g) espai Carlitos (amb el suport d'Estrella Damm): interpretació musical i paròdia de concursos musicals estil OT, amb un jurat.
- h) paròdia de programes televisius de gran difusió (continuació).
- i) espai Santi Millan: paròdia i entrevista a algun personatge (juntament amb Buenafuente).
- j) actuació d'algun cantant o actor: entrevista d'Andreu Buenafuente, actuació del cantant, intervenció de l'espectador espontani (protestant, ridiculitzant, deixant malament el convidat i el mateix Buenafuente...).
- k) espai Sebas (espectacle paròdic de demostració grotesca d'habilitats físiques i esportives).
- l) espai Palomino: *Sindig in de greug*, consultori a distància (resposta satírica a una pregunta sobre l'actualitat política).

3. FUNCIO TAXÈMICA ADREÇADA A ACONSEGUIR L'ADHESIÓ DEL PÚBLIC

Situats en un enfocament interactiu, considerarem que la comunicació que es dona en els programes d'entreteniment dels mitjans audiovisuals és multicanal i polifuncional. I que en aquest joc de funcions hi té un lloc destacat plaure i agradar per afavorir un grau alt d'identificació de l'audiència amb el conductor. Muñoz (1996: 7), seguint Kerbrat Orecchioni, defensa una funció dominant en el parlar del jovent: la *funció taxèmica*, és a dir, la funció del llenguatge basada en el desig de l'emissor d'influir en el receptor i de persuadir-lo que pertany al seu grup i que s'hi ha guanyat el lloc de membre destacat o líder. I això que és aplicable als joves en general es pot projectar sobre el discurs d'un xòuman televisiu, ja que ell també es mou per aquest desig.

El públic que gaudeix d'una distància física mínima, pel fet que és al plató televisiu, o que rep les imatges a casa, l'ha d'identificar com un més del grup d'audiència, com un component més del «jovent». Tan sols d'aquesta manera la identificació esdevé participació afectiva i fidelitat.

Per tant, molts dels esforços que es dedicaran a la configuració de l'escenari, a la selecció del vestuari i el pentinat, i a la tria de formes lingüístiques s'orientaran cap a aquesta finalitat. Concretament i pel que fa al llenguatge, Lacalle (2001: 11), esmentant Bettetini (1984), assevera que «els programes d'entreteniment s'estructuren al voltant de la posada en escena d'una conversa textual [...] d'un carnaval de la paraula». L'espectador esdevé, mitjançant una veritable conversa conversada, un actor, l'epicentre de la representació.

És per això que els mitjans audiovisuals volen fer veure que mantenen una interacció verbal, una conversa i, per tant, juguen amb la jerarquització i persegueixen aquesta funció taxèmica, sobretot en els programes d'entreteniment, i d'una manera

més notable encara en els humorístics. Amb l'humor fan que l'espectador hi tingui un lloc principal, que es doni la màgia —o potser el miratge— de la participació, tal com recorda també Lacalle (2001). El telespectador no pot respondre verbalment en el pseudodiàleg del programa, però hi pot participar activament rient del que hi diuen, aplaudint o cridant. Així les desigualtats intrínseques del sistema mediàtic s'escurcen considerablement.

Tanmateix, això forçosament té un cost, l'emissor ha de fer un seguit de concessions en les seves seleccions, com ara col·loquialitzar el discurs, introduir-hi elements d'intimitat i proximitat, o vulgaritzar els temes.

4. TAXEMES EMPRATS PELS LOCUTORS

Per Kerbrat-Orecchioni (1992: 75), els *taxemes* són un conjunt de fets semiòtics pertinents que actuen, en els intercanvis asimètrics, alhora com a indicadors de llocs, com «insígnies», i com a donadors de llocs.

Fent-ne una extrapolació als mitjans i focalitzant-ne tan sols els verbals,³ es pot afirmar que els taxemes són seleccions fonètiques, sintàctiques i lèxiques que posa en funcionament el comunicador, el xòuman, per aconseguir ser un controlador convincent de l'intercanvi i algú amb qui la seva comunitat interpretativa (el jovent telespectador català, per exemple) s'identifica i li mostra l'adhesió.

Per aplicar aquest enfocament a l'espai televisiu analitzat, n'hem estudiat quatre edicions: la del 10 de desembre de 2003, i les del 14 de gener, 18 de febrer i 25 de març de 2004.

Entre els taxemes més utilitzats, hi destaquen: els usos retòrics, els usos no normatius, les grolleries i els vulgarismes, les marques transcòdiques i les referències culturals.

4.1. *Els usos retòrics*

Entendrem per usos retòrics tots aquells que s'allunyen de l'ús gramatical més obvi i que el xòuman utilitza amb la intenció d'obtenir un efecte sobre l'ànim del públic. Els més habituals són:

a) Les ONOMATOPEIES: «quicric», «za», «taca taca ta», «fum...»

b) LA CREACIÓ DE PARAULES: «megatractor», «superfashion», «superbomber», «metatrivial»,

3. Poden ser, segons Kerbrat-Orecchioni: a) lingüístics (prosòdics: entonació, pauses, canvis d'intensitat.../verbals: lèxics, morfològics i sintàctics); b) no lingüístics (estàtics: estatura, vestuari, imatge.../cinètics: postures, moviments...).

«petrifax», «macroconcert», «Seurman», «patination», «assardanar», «Passat» (per Bassat), «Calé Music» (per Vale Music).

c) LES PARONOMÀSIES:⁴ «Hilaridad viene de Hillary, y Hillary viene de Clinton». «No és un patir, és un patí». «Via Digital, Via Oral, Via Anal». «Has de estar abonado, el abono es la caca de vaca, y los partidos son una mierda». «Estamos convirtiendo la sociedad de la información en la suciedad de la información y la era multimedia en la era multimierda». «No son acciones humanitarias, son felaciones humanitarias para que el Bush siga trempao». «Éstic fent un “globi”, una OPA hostil d’Hospitalet». «Seré una sebarreta de rebaixes [diu el Sebas]». «Ni Valdecasas ni valdequesos». «—Es tan sexista que lo tendría que presentar la Carmen Vijande, —Vijande no es sexista, es sexòloga».

d) Els CALEMBURS: «Anatomía la que practica el Aznar: Ana toa mía». «Una analista (que Ana és más lista)». «Catifa, l’alfombra que amaga tifes».

e) Els DOBLES SIGNIFICATS: «A Mayor Oreja, menos cerebro». «—Jo tinc un problema amb la Luz [Casal, diu AB] —I jo amb el gas [respon el Santi]». «Em passa com a A3, que té problemes de comunicació». «Aquesta és la de la primera comunió, de la primera vegada que li van donar una hòstia». «En la fiesta había muchos Oscars, muchos Grammys; había una cantidad de gramis de coca...». «Quan acabes pots agafar la bomba d’aigua i la d’aire; cap a Bagdad: bombes, bombes». «—La gala, què tal? —Es que no había ninguna francesa».

f) Els JOCS DE PARAULES: «El ministro Trillo, trillo, que te pilló». «Chi cago?, m’he cagat al mig». «Rajoy és un petrolero». «Canal Plus, Canal más, masturbación». «Són canales que tienen manía: Documanía, Cinemanía».

g) Les DITES I EXPRESSIONS CONEGUDES: «El señor de los hilillos».⁵ «Las respuestas de Palacio van despacio». «Quieres ver una grande y libre». «Sanz, donde las toman las danz». «El algodón no engaña y el frotar se va a acabar».

h) LES AL·LEGORIES: AB parla del superbombarder B-52 com si fos un cotxe utilitari que fa benzina i passa pel teletac, que té tancament centralitzat, alçavidres elèctric i llum de reserva, que pot ser de dièsel o no.

i) LES HIPÈRBOLES: «Em posaré 2.000 supositoris, que et penses que sóc el túnel de Vallvidrera?» «Arribarà un moment que tot serà un informatiu, i pararem per posar un anunci, una broma i una cançó». «Jo estava pensant aquesta tarda, he estat pensant molt». «L’únic que em fa cas és el meu gos, el Big». «—Quantes vegades te la vas tirar? —Cinc vegades i sense treure-la».

j) LES RETICÈNCIES: «Jo sóc humorista, encara que no ho sembli». «Aquí a Catalunya acollim molt bé els argentins, si no juguen a futbol».

k) LA IRONIA: «Home, jo l’he vist més tranquil·la [la persona referida està histèrica, discutint amb ella mateixa]». «L’Aznar és un tio que ho té tot molt clar».

l) LES COMPARACIONS: «L’escàner semblava Terminator». «Se’m posen els collonets com els d’un puma, arrapats al cul». «Tenía menos futuro que un mejillón en Galicia». «Iraq és un país i no només una casella de l’*Stratego*». «Ho dius fluixet com si et compressis condons». «Tienes menos posibilidades de llevarte el título de míster España que Josep Lluís Carod-Rovira». «Esto está más amañao que la información de la CNN».

m) LES TAUTOLOGIES: «Tropes angloamericanes, que vol dir “anglo” i “americanes”».

4. Considerades en sentit ampli.

5. Per *El señor de los anillos*, referint-se a Rajoy.

n) Les **OBVIETATS**: «Me he enterado que hay una guerra, yo creo que tendríamos que lanzarnos a la calle».⁶

o) Els **MALENTESOS**: Algú diu a un director que hauria de muntar-la, referint-se a la pel·lícula, i ell creu que li parlen de «muntar» algú. L'Andreu els diu que tenen un minut i vint segons per fer una demostració i en Palomino respon: «Yo lo hago con menos», creient que parlen d'una ejaculació. L'Andreu diu al Carlitos que és més lleig que en Carod Rovira, i ell li contesta: «No entiendo de top models».

p) Les **EXPRESSIONS SURREALISTES**: Després d'imitar Aznar, fa veure que plega el ninot i diu: «I dit això el van desinflar i el van posar en una capseta». Explica que la ministra d'Afers Estrangers arriba amb rodetes i li posen una moneda darrere (com si fos un autòmat). Explica que a la Catherine Zeta-Jones li va sortir la placenta i el seu marit la hi va haver de tornar a posar a dins.

q) Les **MENTIDES**: «Això és una república, aquí no hi ha rei».

4.2 *Els usos no normatius*

És a dir, que no consten en els diccionaris normatius:

«Aclarar», «agobio», «algo» (x4),⁷ «arrojar» 'vomitar', «atabalao», «bocata», «butano», «butanero», «un calor», «Caribe», «carinyo», «catxondo» (x2), «copión», «s'ho curren», «despejada», «después», «dinosaurios», «disco» (x2), «envalentonat», «equis», «escobilla del WC», «facilona», «follonero» (x2), «fuselaje», «gilipolles», «guarra», «gustillo», «liar» (x3), «marrano», «mogollón», «moreno», «mosca cojonera», «nivelasso», «ojo» (x2), «pajolera idea», «parabrís», «pardillo», «pesadilla», «de peu», «i pico», «piltrafa», «plano», «plata», «puesto» (x2), «raja», «raro» (x3), «repanotxa», «restregar-se», «rollo», «per suposat», «tablero», «tacaño», «teatro», «tio» (x3), «tonto» (x4), «tontería» (x2), «un tope», «a tope» (x2), «a tortas», «traje», «tratjo», «trullo», «turno», «la txupa», «vale», «xarcuteria», «xula», «xunga» (x2), «xupar».

4.3 *Les grolleries i els vulgarismes*

Paraules més aviat pròpies del col·loquial més descurat:

a) **SEXUALS**: «collons», «verb/nom + dels collons», «els ous», «putejar», «coño», «cony», «ta va a petar un huevo», «la Pene», «O.T. jódete», «joder», «cojones», «jo volia penjar les teves boles», «que te meto pichapui», «un camió cisterna de semen», «n'estic fins als ous», «huevos», «a tomar pel culo», «de puta mare», «con el culo», «polla», «chúpame la polla», «somos hermanos de leche

6. Quan ja fa tres setmanes que ha començat la guerra i que ja hi ha hagut les manifestacions multitudinàries de Barcelona.

7. És a dir, que apareix quatre vegades en els programes analitzats.

y huevos», «Via Anal», «masturbación», «tu baix jo dalt», «mala follà», «culete», «ets la polla», «el membre», «Si vols una bona musculatura, al gimnàs Bailèn te la posaran dura», «la mosca cojonera», «capullo», «qué coño», «no paran de jodernos», «que te den pol culo», «malparit», «cómeme la polla», «gilipolles», «un colló i mig», «des pilotes», «el puto amo», «Hornillos, enseñanos las tetas», «estás para comerte, Sardà».

b) ESCATOLÒGICS: «me cago en l'hòstia», «merda», «cagat», «el caganer del Palomino», «me cago en la mare que us va parir», «sembla que tingui la regla», «la barbata de merda», «aneu-vos-en a la merda», «que m'enceto», «t'has cagao», «l'estem cagant», «és de cagar-se», «el último cagarro», «mierda», «catifa (l'alfombra que amaga tifés)».

c) ALTRES: «hòstia», «hosti», «fot», «fotre», «fotre una hòstia», «fotem», «“costo” rico», «m'hagués fotut», «hicimos la primera comunió el día que nos pegaron la primera hostia», «no hi ha ni Déu».

4.4 *Les marques transcòdiques*

Aquells mots o expressions provinents d'altres llengües, sobretot del castellà:

a) L'ALTERNANÇA DE CODI EN UNA MATEIXA FRASE: «caure's», «em vaig caure», «ajudarà a que s'obri», «és lo que diuen», «lo impressionant del tema», «no estava a l'altra vida», «estava a Costa Rica», «la roba que està allà», «només apuntar que», «a una piscina, inclús en el mar», «igual encara és mut», «igual ho sap», «et vaig a ensenyar...», «fixat», «t'has de confiar amb mi», «què té que veure?», «portem set programes», «no represento a Catalunya», «serà a l'Hospitalet», «estem per l'informatiu o no estem?», «igual me fot», «pel matí», «ja està aquí», «porta tota la vida aquí», «jo dic una cosa/vostè pensa una altra», «he estat pensant».

b) LES BARREGES LÈXIQUES INTRAORACIONALS: «Fora de qué tiesto meas hoy». «No se engresqui, cuidau». «Da también la casualidad que aquestos senyors tenen un àlbum». «Los grupos han de fer coses para tirar adelante». «Es reconeix una trayectoria guapa». «No és menester que surti cada setmana». «Sinceramente a mi m'has agradat». «Qué coño cirereta». «Vaig a fer el remake». «Mira que ahora va a venir la ministra de asuntos exteriores y lo va a aclarir todo». «No nos lo encolome aquí». «Que angúnia de estar con ese tío al lado».

c) LES FORMES DIALECTALS: «pa lo bo i pa lo dolent», «pa la sal», «classifica's», «valtros», «aqueta hora», «bora nit», «s'ho prometo» (x2), «s'ho juro», «vai», «no vec res», «venga», «a verem».

d) LES FORMES COL-LOQUIALS: «tio» (x16), «bueno» (x4), «un pollo» (x2), «vale» (x6), «total», «mal/bon rotllo», «això és guapo», «dia guapo», «guapa», «no la liem», «això després m'ho he de menjar», «és un pal», «és un rotllo», «flipada vital», «un peta», «de gorra», «xato» (x3), «en sèrio, ojo!» (x14), «és molt xulo», «guiri», «lo que es porta», «que estigui bona», «ni puta idea».

e) LES FORMES PROVINENTS DE L'ANGLÈS: «I like you», «el remake», «un happening» (x2), «over-booking», «freaks», «skateman», «flashback», «fashion», «best seller».

f) LES FORMES PROVINENTS DEL FRANCÈS: «touchez-moi/touchez-moi», «partenaire».

g) LES FORMES PROVINENTS D'ALTRES LLENGÜES: «Quando arrivo a casa, faccio un cappuccino (diu el papa)». «Modus operandi».

h) LES FORMES ASSOCIADAES ALS PERSONATGES: l'ús sistemàtic del castellà en alguns d'ells, com Palomino, Mario Olivetti o el Gilipollas.

4.5 Les referències culturals

Pel que fa a l'origen geogràfic, les podem classificar en quatre apartats:

a) CATALANES: «La bestiola aquella que fa Catunya, Catunya, aha, aha». «Ni Valdecasas ni valdequesos». «Pompeu Tiquismiquis Fabra». «Oh quin gran goig quina joia quan els germans s'estimen [canta taral·leiant, en Buenafuente]». «Aquí a Catalunya acollim molt bé els argentins, si no juguen a futbol». «En Joan Clos s'ha empenyat, volia fer un anunci amb pilots americans: "M'agrada volar per Barcelona"». «Tienes menos posibilidades de llevarte el título de mister España que Josep Lluís Carod-Rovira».

b) ESPANYOLES: «Aznarote de la Mancha de Fuel». «Hi haurà una tercera marea negra: l'Aznar anirà a Galícia». «Si tu pots suportar això, també pots suportar la Gemio». «El Rajoy és un home de pas, de "no pasa nada"». «Que no sabes quien manda en A3?» «Rajoy debe tener el mismo logopeda que la familia real». «Què faria el Marichalar?» «Papa Levante». «El algodón no engaña». «Sembla "El hombre y la tierra"». «Em passa com a A3, que té problemes de comunicació». «Sembla la Chenoa en "Lucha de barro"». «Ave María, cuando serás mía?» «Coto eres el putito amo». «Se nota que es Findus». «Georges Bush [...] no havia acabat [...] tota la seva col·lecció de quadernets Rubio, el del 3, el del 5 i el del 7 "y ahora con redondilla"». «Era l'avioneta de Ruíz Mateos que sobrevolava Barcelona».

c) ANGLOSAXONES: «L'escàner semblava Terminator». «Això és *La invasión de los clones*».

d) FRANCESES: «L'únic amb quatre estrelles Michelin en estratègia militar».

I pel que fa al tema, en quatre també:

a) POLÍTIQUES: «Aznarote de la Mancha de Fuel». «Hi haurà una tercera marea negra: l'Aznar anirà a Galícia». «El Rajoy és un home de pas, de "no pasa nada"». «Rajoy debe tener el mismo logopeda que la familia real». «Ana toa mía». «Georges Bush està molt afectat perquè se li ha cremat un llibre seu que encara no havia acabat de colorejar i tota la seva col·lecció de quadernets Rubio, el del 3, el del 5 i el del 7 "y ahora con redondilla"». «Deixem que se'n vagi cap al Yate Azor, que el deu tenir mal aparcats». «Tienes menos posibilidades de llevarte el título de mister España que Josep Lluís Carod-Rovira».

b) RELIGIUSES: «Una persona que està casada amb un ésser suprem, i no és l'Anna Botella [es refereix al papa]». «L'Andreu Buenafuente entrevista el papa de Roma (tremolós, deçrèpit, infantiloid...)».

c) MEDIÀTIQUES: «Los que practican la Conga són conguitos». «Si tu pots suportar això, també pots suportar la Gemio». «Sembla "El hombre y la tierra"». «El algodón no engaña». «Sembla la Chenoa en "Lucha de barro"». «Coto eres el putito amo». «Papa Levante». «Se nota que es Findus». «Llama a tus amigos por la mitad de precio». «Aquest tio podia arribar al Rival más débil i aquella presentadora, que té la regla, se'n va». «Ho he vist a les pel·lícules del Schwarzenegger». «O et compres una cinta de Camela». «Todo sobre Sánchez Mazas». «Falangistas al borde de un ataque de nervios». «Jarabe del mismo palo». «Fan cançons que s'enganxen i no han anat a cap Acadèmia». «Qué camisa tan suave/Para que me toques mejor». «El Pachulo Reyerta Bordiu». «El señor de los hilillos».

d) MONÀRQUIQUES: «Què faria el Marichalar?» «Rajoy debe tener el mismo logopeda que la familia real».

5. REACCIÓ SOCIAL GENERADA

Una altra cosa ha generat crítiques des de molts sectors socials. Aquestes crítiques se centren en aspectes formals (el programa mostra una desinhibició descarada i grollera), aspectes ideològics (el programa critica o parodia sense contemplacions ideologies i personalitats reconegudes del món polític i cultural), i aspectes lingüístics (el programa inclou grans dosis de castellà, i el català d'alguns col·laboradors és molt interferit). Tot i que ens hem de limitar a parlar de la reacció social motivada pel tractament de la llengua, volem fer constar que aquest tractament està totalment vinculat al format i a la ideologia del programa, un producte contracultural — encara que no és “passota” ni nihilista: només cal veure la presa de posició activa davant dels fets d'actualitat— destinat als joves, en el qual s'exhibeix un rebuig d'allò que se situa dintre la norma, des de la conducta lingüística fins a la cultura considerades normals en el món dels adults (Rodríguez 2002).

5.1 *Reacció de les entitats cíviques i culturals*

Al mes d'abril del 2002 el Club Arnau de Vilanova i vint entitats més publiquen un *Manifest per l'ús social de la llengua catalana*, el punt cinquè del qual es refereix a la mala qualitat de la llengua dels professionals de la ràdio i la televisió «que malmeten reiteradament l'idioma i el degraden amb vocabulari inadequat i incorrecte, amb una sintaxi i fonètica inacceptables, com si la llengua espúria, malmesa i castellanitzada fos més divertida i graciosa». La conclusió del *Manifest* és greu: «el mal que aquests locutors o presentadors estan ocasionant a la llengua catalana [...] pot ser irreparable pel seu influx social en l'ús incorrecte d'una llengua que prou problemes ha tingut i té per subsistir i ser normalitzada lingüísticament».

Al nostre entendre, el *Manifest* sanciona la llengua dels professionals dels mitjans audiovisuals perquè és incorrecta i perquè és grollera. A la incorrecció, s'hi refereix clarament: «amb vocabulari [...] incorrecte, amb una sintaxi i fonètica inacceptables». A la grolleria, en canvi, no s'hi explicita una referència tan clara, però es pot deduir de l'expressió «vocabulari inadequat».

La crítica a la llengua dels mitjans de comunicació de masses que aporta el *Manifest* mereix una resposta de Vallverdú (2002), que en subratlla l'ambigüitat i surt al pas d'una possible interpretació maximalista, en virtut de la qual es carregaria tota la responsabilitat de la contaminació lingüística existent als professionals dels mitjans audiovisuals. Per a Vallverdú, aquesta crítica generalitzada sobre la llengua d'uns únics agents socials —els locutors de ràdio i de televisió— és errònia perquè, a part de no ser els únics difusors de formes lingüístiques, presenten en la gran majoria de casos (un 95% o més, diu) una llengua correcta i adequada.

Pel que fa a l'altra possible interpretació, la minimalista —és a dir, la que limitaria la crítica a allò que Vallverdú anomena els «excessos neopitarrestes» de certs programes d'entreteniment—, Vallverdú la pot acceptar i considera que és compartida per amplis sectors de la població. Però remarca que no s'ha de transcendentalitzar l'efecte d'aquests «excessos» sobre la situació sociolingüística present i futura del català, principalment perquè ens manquen dades científiques, detallades i fiables sobre aquest efecte.

5.2 Reacció dels filòlegs

L'acusació principal que profereixen contra programes com *Una altra cosa* és la d'utilitzar un català degradat per la presència del castellà, tant perquè és l'única llengua usada per alguns dels col·laboradors fixos, com perquè apareix amb molta freqüència esquitxant la llengua del presentador i dels col·laboradors que parlen en català.

La crítica més ben articulada prové de Solà (2002), que se centra en la perversió de l'alternança de codis, «la llengua barrejada i fins i tot exageradament corrompuda», com a recurs per aparentar naturalitat i produir humor. La seva argumentació es basa en tres raons: a) aquest recurs és normal usat esporàdicament, però no com a sistema; b) en els mitjans de comunicació de masses es fa servir exageradament, de manera que la llengua obtinguda encara és més degradada que la del carrer; i c) no és un recurs imprescindible per crear humor. Solà acaba anunciant «els dies comptats» que té el català, perquè és una llengua «no apreciada en públic» i «feta parrac des dels mitjans de comunicació», i, per tant, fa inútil tota acció per aconseguir «que sigui la llengua nacional del nostre poble».

En aquest cas, Vallverdú respon acceptant l'argumentació de Solà, però desmarcant-se de la conclusió final. A parer de Vallverdú, el problema no és tan «transcendental» com pretén Solà, perquè «no té la importància sociolingüística estricta que se li atribueix». La raó que dona és que falten dades per valorar el fenomen, com ara el tipus d'audiència d'aquests programes, la recepció de les barreges i corrupcions lingüístiques, i la seva acció incentivadora o desincentivadora a utilitzar el català entre els telespectadors castellanoparlants.

5.3 Reacció dels receptors «no adherits»

Els receptors *no adherits* als programes com *Una altra cosa* han expressat públicament les seves crítiques a través d'espais radiofònics oberts o de cartes al director dels diaris i també al Consell de l'Audiovisual Català. Cal precisar que

la majoria de crítiques s'adrecen a la llengua grollera i proçaç, i que la llengua interferida o la presència directa del castellà queden en un segon pla evident. En realitat, en aquesta crítica a la llengua grollera s'hi detecta una crítica més global al llenguatge sencer d'aquests programes (verbal, gestual, icònic, ideològic), que mostra una gran desinhibició, i fins i tot insolència, en les explicacions o al·lusions a temes considerats tabú: sexuals, escatològics, religiosos.

6. CONCLUSIONS

Després de l'anàlisi d'aquests programes, s'han de destacar un conjunt d'aspectes:

a) La varietat juvenil catalana és un registre oral contracultural que es caracteritza per unes opcions gramaticals i lèxiques que es contraposen a la llengua dels adults i que inclou subvarietats tipològiques. Aquest registre utilitza molts elements morfològics (sufixos *-ata* «bocata», *-eta* «porreta», *-ota* «drogota») i lèxics («currar», «jeta», «morro», «mangar», «menjar-se el tarro...») provinents del caló i del llenguatge de la delinqüència, i en bona part comuns al castellà. Això no és estrany, tenint en compte que és una varietat ubicada en les grans ciutats, on el castellà està implantat en l'ús social de molts joves.

b) TVC ha fet en els darrers anys un esforç per plasmar la variabilitat dialectal i diatíptica en la programació. Un dels registres que ha recollit és l'anomenada varietat juvenil, en la seva versió més real, que és la que apareix a *Una altra cosa*. La seva llengua és un cas particular dins de tota la programació, és la llengua d'aquest programa, i les seves característiques no es poden extrapol·lar a la llengua de tota la programació de TVC, que és d'una qualitat general alta.

c) En conjunt, la llengua dels presentadors d'*Una altra cosa*, tant dels que parlen en català com dels que parlen en castellà, s'inscriu en aquesta varietat juvenil amb subvarietats tipològiques evidents. Per exemple, el català del presentador, Andreu Buenafuente, no té res a veure amb el català d'alguns dels col·laboradors. Buenafuente parla un català correcte, amb incorporació de dialectalismes del Baix Camp; el castellà hi apareix esporàdicament com a recurs humorístic («permaneixquessin»), i amb més amplitud com a instrument de paròdia de personatges espanyols i com a llengua de les entrevistes a no catalans. En canvi, Sebas té una llengua aixavada, amb totes les característiques fonètiques, sintàctiques i lèxiques d'aquesta varietat barcelonina, i Mario Olivetti és el representant del llenguatge *pijo* castellà, estil «comte Lecquio».

d) La paròdia, en què es fonamenta sovint l'humor del programa, es projecta sobre continguts d'altres mitjans de l'àmbit espanyol i sobre personatges que hi apareixen. Per tant, el metallenguatge té com a referent el discurs espanyol oficialista i mediàtic. En aquest sentit, *Una altra cosa* és transmissora d'una actitud crítica, progressista i activa, contra els sectors ideològicament i culturalment més conservadors de l'Estat espanyol.

I pel que fa a les crítiques que *Una altra cosa* ha rebut, es podria dir a favor seu que aquest programa afavoreix la captació de receptors catalanoparlants i castellanoparlants que se senten identificats amb la seva estètica, la seva cultura i el seu llenguatge, i que potser serien audiència de telescombraries. No es tracta només, doncs, de recuperar la funció didàctica (segons Siguan 1999) que es buscava en altres temps. De fet, segons el CIS (1999) els castellanoparlants admeten haver après el català a l'escola (un 47,9%) i al carrer (un 20,2%). Tan sols un 0,9% reconeix haver-ho fet a través dels mitjans de comunicació. A més, l'edat mitjana d'incorporació a aquesta llengua és els onze anys. Per tant, podem asseverar que quan aquests joves arriben a ser part del públic d'*Una altra cosa*, o de programes similars, ja han fet les seves eleccions lingüístiques i el seu aprenentatge del català. La funció d'*Una altra cosa* serà, consegüentment, atreure audiència juvenil cap a TV3, més que no pas configurar un model de qualitat lingüística. En l'aspecte lingüístic, més aviat els mostrarà implícitament la varietat de registres de què pot gaudir el català i la utilitat del seu ús en àmbits que els són molt propis, com la gresca i l'humor.

També es podria argumentar a favor del programa que el català deficient de Sebas, per exemple, pot animar els castellanoparlants a vèncer la resistència d'usar una llengua que no dominen tant com el castellà. Convidar al consum oral del català pot ser un objectiu interessant, si tenim en compte que la llengua oral ofereix menys resistències als al·lòctons. Mentre un 92% de la població de Catalunya afirma veure televisió en català alguna vegada, només el 44% diu que consumeix lectures en aquesta llengua.

I finalment, s'hauria de tenir en compte que *Una altra cosa* té poca influència en el registre juvenil real, que és molt lliure i no se sotmet a influències exteriors als components del grup. En definitiva, els mitjans no reproduïxen la realitat —lingüística o social—, tan sols en fan un model.

7. PROPOSTES

Hi ha un seguit d'aspectes, però, que es podrien millorar sense traïr l'esperit del programa. Per exemple: a) no canviar de llengua en les entrevistes si el receptor

entén el català; b) evitar els canvis de codi dins d'un mateix acte de parla o, com a mínim, dins d'una mateixa frase; c) introduir la fraseologia catalana, tant com sigui possible; d) emetre més programes atractius per als joves amb llenguatge correcte, per exemple, sobre música (en la línia d'*Sputnik*) o sobre llibres d'actualitat.

MARGARIDA BASSOLS I ANNA M. TORRENT
Universitat Autònoma de Barcelona

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES

- BETTETINI 1984: Gianfranco Bettetini, *La conversazione audiovisiva*, Milà, Bompiani; trad. castellana a Madrid, Càtedra, 1989.
- CALABRESE 1987: Omar Calabrese, *L'età neobarroca*, Bari, Laterza; trad. castellana a Madrid, Càtedra, 1989.
- CLUB ARNAU DE VILANOVA 2002: Club d'opinió Arnau de Vilanova/Plataforma per la Llengua, *Manifest per l'ús social de la llengua catalana*, *Avui*, 21/04/02, 29.
- KERBRAT-ORECCHIONI 1987: Catherine Kerbrat-Orecchioni, «La mise en place», a *Décrire la conversation*, ed. J. Cosnier i C. Kerbrat-Orecchioni, Lió, Publications de l'Université de Lyon.
- KERBRAT-ORECCHIONI 1992: Catherine Kerbrat-Orecchioni, *Les interactions verbales* 2, París, Armand Colin.
- LACALLE 2001: Charo Lacalle, *El espectador televisivo. Los programas de entretenimiento*, Barcelona, Gedisa.
- LINDLOFF 1988: Thomas R. Lindloff, «Media Audiences as Interpretative Communities», *Communication Yearbook*, 11, 81-107.
- LLADÓ 2002: Ramon Lladó, *La paraula revessa*, Bellaterra, Publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- MEHL 1992: Dominique Mehl, *La fenêtre et le miroir*, París, Payot.
- MUÑOZ 1996: Isidre Muñoz, *La funció taxèmica en el registre juvenil*, tesi doctoral, Universitat Autònoma de Barcelona.
- RODRÍGUEZ 2002: Félix Rodríguez González, «Lenguaje y contracultura juvenil: anatomía de una generación», a *El lenguaje de los jóvenes*, ed. Félix Rodríguez González, Barcelona, Ariel, 29-55.
- SIGUAN 1999: Miquel Siguan, «Conocimiento y uso de las lenguas en comunidades bilingües», a *Opiniones y actitudes*, 22, Madrid, Centro de Investigaciones Sociológicas.
- SOLÀ 2002: Joan Solà, «La societat i la llengua», *Avui*, 11/09/02.
- VALLVERDÚ 2002: Francesc Vallverdú, «Els mitjans audiovisuals i la contaminació lingüística», *Llengua i ús*, 25, 4-10.
- VERDAGUER 1999: Pere Verdager, *Diccionari de renecs i paraulotes*, Perpinyà, El Trabucaire.
- VILA 1998: Francesc Xavier Vila, «Bueno, vale ja de criticar, no? Marques transcòdiques i variació funcional en català», a *Oralment. Estudis de variació funcional*, ed. Lluís Payrató, Barcelona, PAM, 260-273.